

HEYDƏR ƏLİYEV VƏ MƏTBUATDA TƏNQİD MƏSƏLƏSİ

Nərgiz Qurbanlı

ADU, Beynəlxalq jurnalistika şöbəsinin müdiri
qurbanova_77@mail.ru

Xülasə

Azərbaycanda söz, fikir və mətbuat azadlığının formalaşması məhz ulu öndər Heydər Əliyevin adı ilə bağlıdır. Ulu öndər hər zaman KİV-lərin cəmiyyətdə rolunu yüksək qiymətləndirmiş, bu məsələyə böyük önəm vermişdir. Heydər Əliyev 1993-cü ildə Azərbaycana qayıtdıqdan sonra bütün sahələrdə olduğu kimi mətbuatın inkişafında da xeyli dəyişikliklər oldu. Ulu öndər Heydər Əliyev müstəqil Azərbaycan dövlətinə rəhbərlik etdiyi dövrdə mətbuatımızın inkişafı üçün avazsız xidmətlər göstərmişdir. Mətbuatla bağlı qanunvericilik bazası yaradıldı, maddi-texniki bazanın möhkəmləndirildiyi, senzuranın ləğvi olundu, qəzet və jurnalların borcları döndürüldü. KİV-lərin fəaliyyətinin genişləndirilməsi ulu öndərin ölkə jurnalistikasına verdiyi yüksək dəyərdir sübutdur.

Açar sözlər: Mətbuat, KİV, Azərbaycan mətbuatı, jurnalist

Heydər Əliyevin çoxşaxəli siyasi fəaliyyətində mətbuatı münasibət, jurnalistlərə diqqət və qayğı xüsusi yer tutur. Ulu öndərin çağdaş Azərbaycan mətbuatı ilə bağlı tarixi xidmətlərinin doğru-düzgün başa düşmək üçün onun son dövrdəki rəhbərlik fəaliyyətinə ümumi nəzər salmaq lazım gəlir. Xatırlamaqlı oluruq ki, respublikamıza rəhbərliyinin birinci mərhələsində Heydər Əliyev milli-mənəvi dəyərləri həmişə diqqət mərkəzinə saxlamışdır. Bu dəyərlər sırasında isə ana dili məsələsi ön planda olmuşdur. 1969-cu ildə Azərbaycan Dövlət Universitetinin yubiley tədbirində Heydər Əliyev sovet rejiminin tələbələrindən kənara çıxaraq rus dilində yox, doğma ana dilində çıxış etmişdir. Sovet Azərbaycanında ana dilimizin təbii imkanlarına xüsusi diqqət göstərən Heydər Əliyev 1978-ci ildə Azərbaycan SSR-in Konstitusiyasında Azərbaycan dilinin dövlət dili kimi təsbit edilməsinə nail olmuşdur. Heydər Əliyevin ana dilinin təbii sahəsində gördüyü dövlət səviyyəli mühüm işlər sovet dövründə belə Azərbaycanda jurnalistikanın inkişafına öz təsirini göstərmişdir. Belə ki, ana dilində çap olunan qəzet və jurnalların sayı artmış, mətbuatda, eləcə də radio və televiziya da milli-mənəvi dəyərlərin təhlili və təbliği başlıca qaygılar sırasında daxil olmuşdur. Azərbaycan Dövlət Universitetinin jurnalistika fakültəsində təhsil alan əlaqə tələbələr Heydər Əliyevin şəxsi təşəbbüsü ilə öz təhsillərini Moskva Dövlət Universitetində davam etdirmiş, bu təşəbbüs onların peşakar jurnalist kimi yetişməyində mühüm rol oynamışdır. Qeyd etmək lazımdır ki, sovet Azərbaycanında milli-mənəvi dəyərlərə kölgə salan neqativ hallara qarşı mübarizə aparmaq kimi son dərəcə çətin və kifayət qədər risqlı bir iş də Heydər Əliyevin adı ilə bağlıdır. Bu işdə Heydər Əliyev mətbuatın imkanlarından geniş istifadə etmişdir. "Literaturnaya qazeta" da "Qoy ədalət zəfər çılsın" başlığı altında çap olunan geniş müsahibəsində korrupsiyanı kəskin tənqid etməklə Heydər Əli-

yev jurnalistlərə neqativ hallarla bağlı sərt mövqə tutmağın nümunəsini göstərmişdir. Ulu öndər bu məsələni xatırlayaraq deyir: "Sovet hakimiyyəti vaxtında bizdə bir mətbuat – kommunist mətbuatı vardı. Mən həmişə bu mətbuatı bizim nöqsanları araşdırmaq, aşkara çıxarmaq istiqamətinə yönəldirdim" (1). Heydər Əliyevin, mətbuatı cəmiyyətdə baş verən neqativ hallardan yazmağa sövq etməsi öz bəhrəsini verirdi. O dövrün "Kommunist", "Bakı", "Bakinski raboçi", "Azərbaycan gəncləri" kimi nüfuzlu qəzetləri öz səhifələrində müəyyən qədər tənqidi yazılara yer verirdi. Maraqlıdır ki, bu cür yazılar dövlət səviyyəsində xüsusi nəzərə alınır, qəzetlərdə göstərilən nöqsanların araşdırılıb aradan qaldırılması istiqamətində tədbirlər görülürdü.

Heydər Əliyev siyasi kursunda mətbuatın sərbəst fəaliyyətinə imkan yaratmaq istiqaməti Ulu öndərin prezidentliyi dövründə, təbii ki, özünün yeni və xüsusi tarixi mərhələsinə qədəm qoydu. Prezidentliyi dövründə Heydər Əliyevin diqqət yetirdiyi əsas məsələlərdən biri mətbuatın inkişafını təmin edəcək siyasi-hüquq bazanın yaradılmasından ibarət idi. "Ölkədə mətbuatla bağlı mükəmməl qanunvericilik bazasının möhkəmləndirilməsi, yazılı, həm də elektron medianın maddi-texniki bazasının möhkəmləndirilməsi, jurnalist kadrlarının sosial müdafiəsinin gücləndirilməsi, qəzet və jurnalların borclarının döndürülməsi, bir sıra mətbuat orqanlarının dövlətə olan borclarının ləğvi, ayrı-ayrı qəzet və jurnalların çapının dövlət hesabına maliyyələşdirilməsi, bu və ya digər formada qanun pozuntusuna yol verməmiş neçə-neçə media mənsubunun cinayət məsuliyyətindən azad olunması – bütün bunlar Ulu öndərin Azərbaycan mətbuatına diqqət və qayğısının bariz nümunələrində" (2). Qeyd olunan bu kimi tarixi xidmətlər sırasında mətbuatla bağlı qanunvericilik bazasının yaradılması xüsusi yer tutur və mühüm əhəmiyyət daşıyır. Ulu öndər 1998-ci ildə "Azərbaycan Respublikasında söz, fikir və məlumat azadlığının təmin edilməsi sahəsində əlavə tədbirlər haqqında" fərman imzaladı. Bu fərmanla mətbuat üzərində senzura ləğv olundu. 1999-cu ildə "Kütləvi informasiya vasitələri haqqında" qanun qəbul edildi. Bu qanun kütləvi informasiya vasitələrinin fəaliyyətinə mənfi təsir göstərən bürokratik maneələr aradan qaldırılmasını təmin etdi. Bürokratik maneələrdən biri olan dövlət qeydiyyatının ləğvi mətbuat orqanlarının yaradılması imkanlarını genişləndirdi. 2000-ci ildə Ulu öndər "2000-2001-ci illərdə kütləvi informasiya vasitələrinin maddi-texniki şəraitinin yaxşılaşdırılması üzrə tədbirlər Programı"nı təsdiq etdi. Həmin Programa müvafiq olaraq Mətbuat və İnformasiya Nazirliyi öz fəaliyyətini dayandırdı, kütləvi informasiya vasitələrinin demokratik əsaslarla fəaliyyətini təmin edəcək yeni qurum – Milli Mətbuat, Teleradio və İnternet Şurası təsis edildi. 2003-cü ildə Azərbaycan jurnalistlərinin qurultayında kütləvi informasiya vasitələri ilə ictimaiyyət, eləcə də iqtidar arasında münasibətləri tənzimləmək məqsədilə Mətbuat Şurası yaradıldı ki, həmin şura bu gün də öz fəaliyyətini davam etdirir.

Media və iqtidar münasibətlərində ən incə məqamlardan biri, təbii ki, cəmiyyətdəki nöqsanların tənqid edilməsi ilə bağlıdır. Respublikaya rəhbərliyinin birinci dövründə jurnalistləri tənqidi ruhlu yazılar yazmağa təşviq edən,

Prezident kimi fəaliyyət göstərdiyi dövrdə medianın inkişafına siyasi-hüquqi baza yaradaraq söz və fikir azadlığına geniş meydan açan Ulu Öndər mətbuat və təhqid məsələsinə belə aydınlıq gətirir: "Jurnalistika elə bir sahədir ki, ümumiyyətlə, təhqidə məğdurdur. Bütün başqa vəzifələri ilə bərabər, əsas məqsədi təhqid etmək, nöqsanları aşkar etmək, onların aradan qaldırılması üçün çalışmaqdır. Jurnalistika cəmiyyətdə həmişə bu işləri görüb, bu gün də görür və çox uğurla görür" (3). Mətbuatda təhqid məsələsindən danışarkən Heydər Əliyev jurnalist obyektivliyi və peşakarlığı probleminə də xüsusi olaraq toxunur. Sırr deyil ki, çağdaş mətbuatımızda faktları hərtərəfli araşdırmadan təhqid yazılara yol vermək, fərdi maraqlar naminə vəzifəli şəxslərə qarşı qərəzli mövqe tutmaq halları ilə qarşılaşırdıq. Bu cür halların aradan qaldırılmasının başlıca yolunu Ulu Öndər jurnalistin peşakarlığında və obyektivliyində görür. Ulu Öndər deyir: "Jurnalist gərəkdir daim cəmiyyətlə əlaqədə olsun, insanlarla əlaqədə olsun, cəmiyyətin müxtəlif təbəqələri ilə əlaqədə olsun və müxtəlif yerləri təmasda olsun ki, istədiyi məlumatı ala bilsin və onların arasında... öz məqalələrini yazsa bilsin... Biz həmişə arzu edirik ki, jurnalistlər obyektiv olsunlar" (3). Ulu Öndər peşakarlığı və obyektivliyi jurnalist üçün nə qədər vacib sayırsa, vətəndaş mövqeyi ortaya qoymağı da bir o qədər, bəlkə, ondan daha artıq vacib sayır. Ulu Öndər jurnalistlərə müraciət edərək deyir: "Biz bir xalqıq, biz xalqın övladlarıyıq... Biz bir yerdə, bir Vətənda, bir torpaqda, bir cəmiyyətdəyik. Bir cəmiyyətdə olduğumuz halda gərəkdir biz danışaq, fikir mübadiləsi aparaq, bir-birimizi anlağa çalışaq" (3). Ulu Öndərin bu sözləri bu gün də öz aktuallığını saxlayır və çağdaş jurnalistikamızı qrup maraqlarını bir kənara qoyub milli mənafeədən çıxış etməyə çağırır.

Sözümün sonunda bildirmək istəyirəm ki, mətbuatımızla bağlı Heydər Əliyev siyasi kursu bu gün Prezident İlham Əliyev tərəfindən uğurla davam etdirilir, ölkəmizdə söz və fikir azadlığına bu gün də hərtərəfli siyasi-hüquqi şərait yaradılır.

İSTİFADƏ OLUNMUŞ ƏDƏBİYYAT

1. <https://kaspi.az/az/201807221904-heyder-eliyev-ve-azerbaycan-metbuati>
2. Cəbiyev Q. <https://kaspi.az/az/201807221904-heyder-eliyev-ve-azerbaycan-metbuati>
3. <https://modern.az/heyder-eliyevin-tarixi-cixisi-mene-deyilende-ki-jurnalistlerin-dostu-seclimism-evvel-inanmadim/220478>

Nargiz Qurbanli

Haydar Aliyev and the issues of criticism in the press

Summary

The formation of freedom of speech, opinion and press in Azerbaijan is connected with the name of the great leader Heydar Aliyev. The great leader has always appreciated the role of mass media in society and attached great importance to this issues. Since Heydar Aliyev returned to Azerbaijan in 1993, there have been many changes in the de-

velopment of the press, as in all fields. Great leader Heydar Aliyev provided invaluable services for the development of our press during the period when he led the independent state of Azerbaijan. The legislative base for the press was of newspapers and magazines were frozen. Expanding the activities of mass media is proof of the created, the material and technical base, was strengthened censorship was abolished and the debts high value the great leader gives to the country's journalist

Key words: Press, mass media, Azerbaijani press, journalist

Наргиз Курбанли

Гейдар Алиев и проблема критики в прессе

Резюме

Становление свободы слова, мнений и печати в Азербайджане связано с именем великого лидера Гейдара Алиева. Великий лидер всегда высоко ценил роль средств массовой информации в жизни общества и придавал этому вопросу большое значение. С тех пор как Гейдар Алиев вернулся в Азербайджан в 1993 году, в развитии прессы, как и во всех областях, произошло много изменений. Великий лидер Гейдар Алиев оказал неоценимую помощь развитию нашей прессы в период своего руководства независимым Азербайджанским государством. Была создана законодательная база для печати, укреплена материально-техническая база, отменена цензура, заморожены долги газет и журналов. Расширение деятельности средств массовой информации является свидетельством того высокого значения, которое великий лидер придает отечественной журналистике.

Ключевые слова: пресса, СМИ, азербайджанская пресса, журналист